

Pedagoog Marcel van Herpen over de cruciale rol van de sportcoach

“DE HELE WERELD LIJKT ZICH TE VERZAMELEN ROND HET SPORTVELD”

DOOR FRISO SCHOTANUS

Werken met kinderen op een sportvereniging als coach of begeleider is één van de mooiste en dankbaarste taken die er zijn. Maar soms ook een van de meest uitdagende. Want niet ieder kind is even makkelijk te bereiken, of het vertoont ‘moeilijk gedrag’. Dat kan lastige situaties of zelfs conflicten opleveren. Met alle gevolgen van dien. Pedagoog Marcel van Herpen komt bij amateur- en profclubs over de vloer om te helpen jonge sporters zo goed mogelijk te begeleiden en schreef er een boek over: *Ik, de coach*. Het geheim volgens Van Herpen: contact maken. Zijn missie: zorgen dat geen enkel kind wordt buitengesloten.

Marcel van Herpen is via het Centrum Pedagogisch Contact al sinds jaar en dag actief om mensen die met kinderen werken op pedagogisch niveau bij te staan. Niet alleen in de sport, ook in het onderwijs. Bij amateurclubs begeleidt hij individuele trainers en andere vrijwilligers. Soms gaat hij aan de slag met alle geledingen binnen een vereniging, waarbij hij ook de ouders betreft. Het meest in het oog springt zijn begeleiding bij de jeugdopleiding van PSV, waar hij de pedagogische omgang met de jonge sporters helpt verbeteren. “Zelfs in een topsportorganisatie, waar het draait om het hoogste rendement, weet men dat optimaal presteren alleen kan als de kinderen echt goed in hun vel zitten. De ontwikkeling die deze kinderen doormaken wordt voor een heel belangrijk deel bepaald door de relatie die ze met hun coaches hebben. Je hoort topsporters die terugkijken op hun carrière niet voor niets vaak zeggen: ‘Ik was natuurlijk wel getalenteerd, maar het vertrouwen dat ik kreeg van die ene coach, werd het zelfvertrouwen waarmee ik speelde.’”

En dat geldt niet alleen voor de topsport. Alle reden dus voor Van Herpen om de sportcoach in zijn nieuwste boek centraal te stellen. Als legitimatie schrijft Van Herpen in zijn boek: “Van de vertederende ontwikkeling rond jonge kinderen tot aan de verharding van de hele maatschappij: de hele wereld lijkt zich te verzamelen rond het sportveld.” En de coach heeft in die wereld een belangrijke (pedagogische) voorbeeldfunctie. Tot zover weinig voer voor discussie: iedereen zal het belang van een goede band tussen coach en kind erkennen. Maar dat gegeven praktiseren is een ander ver-

haal. Van Herpen: “Elke coach ervaart hoe lastig het soms is om mensen – jeugd en volwassenen – goed te begrijpen en goed te begeleiden. Je kunt te maken krijgen met kinderen die door hun achtergrond emotioneel belast zijn, met kinderen die druk van ouders ervaren. En van de profs op tv, van beelden op internet of van ouders langs de lijn krijgen ze ook niet altijd het goede voorbeeld.” Storend gedrag dat het gevolg hiervan kan zijn, zo stelt Van Herpen, roept bij ouders, leraren en coaches al snel gevoelens van irritatie, boosheid, verontwaardiging en machteloosheid op. “Vanuit deze

“DE COACH MOET ALLE SPORTERS KUNNEN ZIEN ALS UNIEKE WEZENS, DIE ELK HUN EIGEN VRAGEN, CAPACITEITEN EN BEHOEFTE HEBBEN”

gevoelens reageren we meestal impulsief op een manier die kinderen (opnieuw) ontmoedigt en bevestigt in hun negatieve kijk op zichzelf en anderen. Ons eigen gedrag rechtvaardigen we door te wijzen naar de aanstichter, die immers een lesje moet leren.”

In contact, uit contact

Het bemoedigen van kinderen die we als storend ervaren is dan ook niet eenvoudig, erkent Van Herpen. Toch zijn juist dan bemoedigende reacties noodzakelijk. “Het is belangrijk dat coaches proberen om hun spelers in een stand te krijgen en te houden waarin ze uitgedaagd worden. Dat betekent dat ze energie krijgen van de coach.” Hij moet dus iets meer kunnen dan het bijbrengen van een goede techniek en tactiek, meer dan iets voordoen en uitleg geven, zo schrijft Van Herpen in zijn boek. Om kinderen écht te laten renderen, moet een coach eerst en vooral contact kunnen maken. “Daarvoor is nodig dat de coach alle sporters kan zien als unieke wezens, die elk hun eigen vragen, capaciteiten en behoeften hebben.” Van Herpen noemt dat ‘Coachen in Contact’. Om contact te kunnen maken, moet de coach eerst en vooral ook zichzelf kennen. Want: wie in contact is met zichzelf, kan contact maken met de ander. Van Herpen: “Jouw levensloop als coach – ervaringen uit het

verleden en verwachtingen over de toekomst – bepaalt ook wie jij bent, hoe je denkt en handelt. Als jij niet in contact kan komen met jouw spelers, dan kan dat komen doordat je weinig ervaring hebt of bijvoorbeeld verlegen bent. Of door emoties die je belemmeren, zoals angst en onzekerheid. Deze gevoelens kunnen zich plotseling aandienen en je overvallen. Je gaat ‘uit contact’ en wordt dan onzeker over je handelen. ‘Uit contact zijn’ betekent dat je vooroordelen, angst of onverschilligheid je in de weg zitten om met spelers te werken. Als je denkt dat kinderen niet goed kunnen sporten, dan bepaalt dat hoe je naar ze kijkt en hoe je met ze omgaat, en daarmee ontleem je ze kansen om zich met jou te ontwikkelen.”

**“SELECTEREN IS ALS
HET AFSNIJDEN VAN
EEN TAK VAN EEN
BOOM, DIE GROEIT
NIET MEER DOOR”**

“In contact zijn betekent dat coach en speler elkaar echt zien, horen en aanvoelen. Dat is wederkerig. Er is een ‘klik’. Dat kan alleen als je spelers oordeelloos benadert. Zonder oordeel vraag je je af wie het kind is, wat hij doet, denkt, voelt en wat hij nodig heeft. Je wilt weten wat deze speler van je nodig heeft en hoe je hem het beste kunt begeleiden.”

Pas als de coach in contact is met zichzelf kan hij zijn sporters leren ook uit te gaan van zichzelf. “Het is belangrijk dat iedereen op de club mag zijn wie hij is, dat kinderen en jongeren leren wat ze zelf nodig hebben én ontdekken wat anderen nodig hebben. Als iedereen rekening houdt met elkaar, kan iedereen zich ook goed ontwikkelen.”

Met jezelf in contact staan, weten waar je eigen kwetsbaarheden liggen, daarmee vraag je best wat van een coach. Het zijn vragen waar je een heel leven lang naar op zoek kunt zijn.

“Dat is zo, het kan zelfs een levensopdracht zijn. Maar je zou ook kunnen zeggen dat het juist daarom zo belangrijk is dat het gesprek hierover geopend wordt. Op de club, met mensen uit je omgeving. Zodat anderen met tips of adviezen kunnen komen. Als je zulke gesprekken aangaat, maakt dat een vereniging sterk. Omdat je dan beschikbaar bent voor elkaar. Na een lezing kwam

Marcel van Herpen: “Veel talent is, op een paar toptalenten na – de Messi’s en Ronaldo’s van deze wereld –, vaak helemaal niet vanaf de wieg zichtbaar.”

“JE MOET ALS COACH OOK DOOR JE PERSOONLIJKE MOEILIKHEDEN HEEN”

er eens een coach op mij af en hij zei: ‘Ik ben het helemaal eens met je verhaal, maar ik vind de omgang met sommige kinderen gewoon heel lastig. Wil jij niet eens met mij meekijken? En zeggen wat jij ziet?’ Dat heb ik gedaan en hij zei achteraf: ‘Alleen al doordat jij daar stond, was ik al beter aan het opletten wat ik zei.’ Het gaat er dus niet om dat je iets overneemt van een ander, maar dat je je bewust bent van de situatie en van jezelf.”

Waar Van Herpen dus op hamert is: binnen teams en op clubs draait het om verbondenheid. Tussen coach en spelers en tussen spelers onderling. Maar Van Herpen ziet dat in de praktijk vaak het omgekeerde gebeurt: er wordt bij prof- en amateurclubs al heel vroeg geselecteerd op het talent van kinderen. Waarbij het ene kind veel aandacht krijgt, terwijl het andere kind, dat wat later rijpt, die kansen niet krijgt. “Als je heel vroeg selecteert, dan lijkt het wel alsof je op jonge leeftijd al kunt zien welke kinderen het krachtigst en het beste zijn. Maar veel talent is, op een paar toptalenten na – de Messi’s en Ronaldo’s van deze wereld –, vaak helemaal niet vanaf de wieg zichtbaar. Van de heel grote groep daaronder, daar is vaak niets van te zeggen. Heel veel andere omstandigheden, waaronder de relatie met de coach, bepalen de uitkomst. Door vroeg te selecteren, en te kiezen voor de kinderen die al wat ouder zijn, die wat groter zijn, laat je dus een heel grote groep links liggen. Op scholen zie je hetzelfde mechanisme. En dat is doodzonde. In mijn ogen is verbondenheid voor een kind van levensbelang. Selecteren is als het afsnijden van een tak van een boom, die groeit niet meer door. Een kind dat wordt verstoten leeft wel door, maar kan destructief gedrag vertonen, naar zichzelf en naar anderen.”

Staan de mensen die jij op sportclubs tegenkomt open voor jouw verhaal?

“In principe staan de mensen altijd open, want niemand wil gedoe en iedereen wil van de problemen af. Maar dat wil niet zeggen dat het gemakkelijk is om dit verhaal in de praktijk te brengen. Je moet als coach ook door je persoonlijke moeilijkheden heen. Het kan ontzettend moeilijk zijn om jezelf aan te kijken en zelf degene te zijn die probeert te veranderen.”

WIE IS MARCEL VAN HERPEN?

Marcel van Herpen werkt voor het Centrum Pedagogisch Contact. Hij begeleidde veel pedagogische projecten in binnen- en buitenland. Alleen al in Nederland deelde hij tijdens congressen en conferenties zijn pedagogische visie met meer dan 180.000 leraren. Hij werkt in het onderwijs en de sport. Van Herpen begeleidt prof- en amateurverenigingen. In 2013 verscheen van zijn hand *Ik, de leraar* en in 2016 *Wij, de leraar*, waarin hij perspectieven schetst om scholen en (sport)verenigingen te helpen om uitval en buitensluiten van kinderen tegen te gaan.

Nemen de pedagogische problemen die zich op scholen en sportclubs voordoen toe?

“Dat weet ik niet. Wat ik wel zie op de plekken waar ik kom, het maakt niet uit of dat schooltjes of clubs zijn, in de provincie of in steden, is dat iedereen aangeeft een grotere problematiek te ervaren. Kinderen die minder makkelijk doen wat coaches of leraren zeggen. Ouders die zich indringender bemoeien met de gang van zaken. Soms ongenueanceerd en soms met een dreigement. Tot en met rechtszaken aan toe. Ik denk dat er in algemene zin een grotere problematiek ervaren wordt.”

Wat is jouw drijfveer? Wat wil je graag bereiken met deze missie, met jouw boek?

“Ik wil dat geen enkel kind wordt buitengesloten. Dat is het in de kern. Ik strijd voor het niet-buitensluiten van kinderen in de wetenschap dat ieder kind erbij wil horen, gezien wil worden, gevoeld wil worden, erkend wil worden; de hechtingstheorie. Kinderen die het idee hebben dat ze niet gezien worden trekken zich terug of verzetten zich. Beide gedragingen worden vaak als onwenselijk ervaren. Kinderen die zich terugtrekken ontwikkelen zich niet goed en ervaren over het algemeen steeds minder plezier. Dat is heel slecht voor hen en voor degenen die hen liefhebben. Kinderen die zich verzetten worden vaak als ‘lastig’ ervaren. Maar aan het gedrag kun je ‘aan de buitenkant zien hoe het er aan de binnenkant aan toe gaat’. Met andere woorden: de manier waarop een kind zich *uitdrukt*, vertelt iets over de *indrukken* die het heeft opgedaan. Een kind dat niet aan de verwachting van ouders kan voldoen, zal zich ‘lastiger gedragen’ dan een kind dat ontspannen door het leven gaat. Daarbij is het verschil tussen kinderen die op het rechte pad blijven en op het foute pad gaan altijd *iemand*. Voor kinderen in de lastigste fasen van hun leven is het cruciaal dat ze weten dat er iemand is die zich inspannt voor hen. Iemand die laat weten dat ze de moeite waard zijn. Iemand die begrijpt dat ze het zwaar te verduren hebben. Iemand die zich inspannt om een relatie aan te blijven bieden. De coach op de sportclub kan zo iemand zijn.”

IK, DE COACH

Uitgeverij: Centrum Pedagogisch Contact.
ISBN: 978-90-823524-3-6.
Prijs: € 18,-.

